

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2016

Erica Mäkinen

ME RAKENSIMME TALON

– Yhteisöteatteria Lievestuoreen kylällä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide | Teatteri

2016 | 30

Marja Susi

Erica Mäkinen

ME RAKENSIMME TALON – YHTEISÖTEATTERIA LIEVESTUOREEN KYLÄLLÄ

Opinnäytetyön aihe on yhteisöteatteri ja tätä aihetta avataan prosessikuvauksella Lievestuoreen kylällä marraskuussa 2015 ensi-iltansa saaneesta Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmästä.

Työ jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään yleisesti yhteisöteatteria sekä sen tavoitteita. Toisessa esitellään havainnollisena esimerkkinä Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmä. Osio pyrkii kuvaamaan prosessin eri vaiheita käsikirjoittamisesta esityskauteen.

Kolmannessa osassa kirjoittaja avaa omien kokemusten ja alan kirjallisuuden kautta niitä tekijöitä, jotka ovat tärkeässä roolissa kohti onnistunutta osallistamista. Osatekijät koskevat erityisesti kyläyhteisössä tapahtuvaa esitykseen tähtäävää yhteisöllistä toimintaa. Nämä osatekijät ovat taustatutkimus, innostaminen, ohjaajan moniroolisuus, sitoutuminen ja sitouttaminen, vastustusten ylittäminen, eettisyys, dialogi sekä purku ja lopetus.

Keskeisimpinä lähdeteoksina opinnäytetyössä on käytetty mm. Saana Lavasteen, Saara Rautavuoman ja Kati Sirénin teosta Avoin näyttämö – Käsikirja teatterin uudistajille (2015) sekä Leena Kurjen Sosiokulttuurinen innostaminen (2000).

ASIASANAT:

Teatteri, yhteisöteatteri, osallistaminen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts | Theatre

2016 | 30

Marja Susi

Erica Mäkinen

WE BUILT THE HOUSE – COMMUNITY THEATRE IN LIEVESTUORE

The subject of this thesis is community theatre. This subject is illustrated by process description of *Kun minusta tuli Talo* musical. The musical had its premiere in Lievestuore in November 2015.

The thesis is divided into three sections. The first part deals with community theatre in general and its aims. The second part presents as an example the process of the *Kun minusta tuli Talo* musical. The main goal of this part is to describe different stages of the process.

The third section is based on writer's own experience and on literature. The part is about the factors which play important role towards the successful participation. These factors are research, animation, multiple roles of director, commitment, overcoming of resistance and obstacles, ethicalness, dialog and ending the process.

The most relevant source material includes books such as Saana Lavaste's, Saara Rautavuoma's and Kati Sirén's *Avoin näyttämö – Käsikirja teatterin uudistajille* (2015) and Leena Kurki's *Sosiokulttuurinen innostaminen* (2000).

KEYWORDS:

Theatre, community theatre, participatory theatre

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MIKSI YHTEISÖTEATTERIA?	7
3 KUN MINUSTA TULI TALO -LAULUNÄYTELMÄ	9
3.1 Lähtötilanne eli Lievestuore ja työväentalo Toivola	9
3.1.1 Lievestuoreen työväenyhdistys	9
3.2 Pohjapiirustukset eli tavoitteet	10
3.3 Perustusten luominen eli käsikirjoitus	11
3.3.1 Tarina	12
3.4 Raksaryhmän kokoaminen eli työryhmän kasaaminen	13
3.5 Rakennusvaihe eli harjoittelukausi	14
3.5.1 Mainostaminen	14
3.6 Harjakaiset eli esityskausi	15
4 TOIMIVAN OSALLISTAMISEN RAKENNUSPALIKAT	16
4.1 Taustatutkimus	16
4.2 Innostaminen	17
4.3 Ohjaajan moniroolisuus	18
4.4 Sitoutuminen ja sitouttaminen	19
4.5 Vastustusten ylittäminen	21
4.5.1 Ulkoiset vastustukset	21
4.5.2 Yksilöiden omat vastustukset	22
4.6 Eettisyys	23
4.6.1 Ihmisten kanssa toimimisen etiikka	23
4.6.2 Esityksen sisältöön liittyvä etiikka	24
4.7 Dialogi	25
4.8 Purku ja lopetus	26
4.8.1 Palautteen kerääminen	27
5 LOPUKSI	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on yhteisöteatteri ja tätä aihetta avataan prosessikuvauksella Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmästä. Työssäni tulen pohtimaan niitä osatekijöitä, jotka vievät kohti onnistunutta osallistamista. Ihmisellä on luontainen tarve kuulua johonkin ryhmään tai joukkoon. Kaipaamme ympärillemme muita ihmisiä. Yhteisöteatteri on yksi keino vastata näihin tarpeisiin. Sen avulla voidaan saattaa yhteen ihmisiä, jotka eivät välttämättä muuten löytäisi toisiaan. Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmä oli Lievestuoreen kylällä tehty yhteisöteatteriprojekti ja samalla minun käytännöllinen opinnäytetyöni Turun AMK:n Taideakatemiassa. Se sai ensi-iltansa Lievestuoreen työväentalo Toivolaassa marraskuussa 2015. Prosessin aikana puhuimme työryhmämme kesken näytelmän valmistamisesta talon rakentamisena sekä käytimme itsestämme nimitystä raksaryhmä. Tästä juontuu nimi tälle kirjalliselle opinnäytetyölle sekä sen otsikoille.

Halusin tehdä opinnäytetyöni tästä aiheesta, koska Kun minusta tuli Talo oli todella ainutlaatuinen ja opettava kokemus. Laulunäytelmä oli ensimmäinen yhteisöteatteriproduktio, jossa olen ollut mukana käsikirjoittajana ja ohjaajana. Yläasteikäisenä aloitin teatteriharrastuksen näyttelijänä Lievestuoreen nuorten yhteisöteatteri Vau!:ssa. Noista ajoista on päällimmäisenä jäänyt mieleen vahva yhdessä tekemisen tunne sekä jokaisen yksilön merkitys kokonaisuudessa. Koin, että kuulun johonkin ryhmään ja varsinkin näin jälkikäteen ajateltuna se oli erittäin tärkeä kokemus.

Työssä käsitellään yhteisöteatteria yleisesti sekä sen tavoitteita. Yhteisöteatteri kiinnostaa minua sen tarjoamien mahdollisuuksien takia. Se yhdistää ihmisiä yhteisön sisällä ja antaa heille alustan tutkia ja käsitellä jotain heille yhteisesti tärkeää aihetta. Sen kautta yksilöt voivat löytää merkityksellistä toimintaa. Yhteisöteatteri voidaan karkeasti jakaa kahteen kategoriaan: prosessia painottavaan ja esitykseen tähtäävään. Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmä oli painotukseltaan enemmän esitykseen tähtäävä vaikkakin myös prosessi kokonaisuudessaan oli merkittävässä osassa.

Havainnollisena esimerkkinä työssä kerron Kun minusta tuli Talo - laulunäytelmän valmistamisesta käsikirjoituksen tekemisestä esityskauteen. Pyrin kuvaamaan millä tavalla eri työvaiheet toteutuivat meidän projektissamme. Lopuksi avaan oman kokemuksen sekä alan kirjallisuuden kautta niitä tekijöitä, jotka ovat tärkeässä roolissa toimivassa osallistamisessa. Työssäni olen nimennyt nämä osatekijät toimivan osallistamisen rakennuspalikoiksi. Nämä rakennuspalikat ovat:

1. Taustatutkimus
2. Innostaminen
3. Ohjaajan moniroolisuus
4. Sitoutuminen ja sitouttaminen
5. Vastustusten ylittäminen
6. Eettisyys
7. Dialogi
8. Purku ja lopetus

2 MIKSI YHTEISÖTEATTERIA?

Nykypäivänä koko maailma kulkee mukana älypuhelimien ja tablettitietokoneiden muodossa. Muutamalla klikkauksella pääsemme hetkessä katsomaan tapahtumia toiselta puolelta maapalloa. Toisaalta kanssakäyminen on kansainvälistä, toisaalta korostuu tarve vahvistaa paikallista identiteettiä (Ventola 2007, 34). Tähän tarpeeseen halusimme vastata Talo-hankkeella ja Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmällä.

Pieta Koskenniemi (2007, 29) sanoo, että yhteisöllisyys ja sen häviäminen kulttuuristamme puhuttaa tämän päivän teatterin tekijöitä. Olen havainnut monelta suunnalta, että maailmassa, jossa tällä hetkellä elämme, korostetaan paljon yksilöllisyyttä ja yksilökeskeisyyttä. Kuitenkin selviytyäksemme arjesta, kasvaaksemme ihmisinä ja voidaksemme nauttia matkastamme tarvitsemme myös yhteyttä toisiin ihmisiin (Rintala-Panttila 2007, 48). Ihminen on pohjimmiltaan laumaeläin, joka tarvitsee rinnalleen muita ihmisiä. Joskus tarvitsemme välineitä löytääksemme laumamme ja yhtenä tällaisena välineenä toimii yhteisöteatteri. Se on keino päästä lähemmäs yhteisöllisyyttä kuitenkin unohtamatta jokaisessa yksilössä olevia tietoja ja taitoja ja voimavaroja.

Teatteri-ilmaisun ohjaaja Kati Sirén (2015, 119) avaa käsitteenä yhteisöteatterin seuraavasti:

”Yhteisöteatteri (Community theatre) kuvaa käsitteenä avarasti tiilannetta, jossa ryhmä erilaisin asetuksin ja kriteerein valikoituja ihmisiä työskentelee yhteisesti valitun aiheen äärellä teatterin työvälinein.”

Yhteisöteatterista puhutaan usein äänen antajana. Se on avoimen kohtaamisen tila, jossa teatteri toimii välineenä yhteisön äänen esiin tuomiselle ja kokemusten muotoilulle (Sirén 2015, 118). Sen avulla voidaan antaa näkyvyyttä ja kuuluvuutta niille, joilla sitä ei yleensä ole. Tavoitteena on tuoda näkyviin hiljaista tietoa, hätkähdyttää ja havahduttaa (Ventola 2007, 51). Esimerkiksi kyläyhteis-

söissä voi niin sanotusti uinua valtavasti sellaista taitoa, joka ei ole päässyt esille, mutta jota voisi hyödyntää kun vain sille antaa mahdollisuuden.

Yhteisöllinen taidekasvatus on kohtaamispaikka ja risteysasema taiteelliselle ilmaisulle ja välineellisille tavoitteille. Toiminta voi tähdätä rakennetun tai luonnonympäristön sekä yhteisön kehittämiseen, työllistämiseen, sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen tai yleisen viihtyvyyden aikaansaamiseen. (Kinnunen ym. 2003, 36.) Mahdollisuudet ovat lähes rajattomat, paljon riippuu yhteisön sen hetkisistä tarpeista ja toiveista.

Informaation täyteisessä maailmassa yhteisöteatteri toimii myös seisahtumisen paikkana. Se antaa mahdollisuuden tutkia omaa olemista sekä omia arvoja ja tunteita. Toiminta tapahtuu keskellä elämää erilaisissa ympäristöissä ja monimuotoisina ilmentyminä. Siinä teatteri kohtaa tavalliset ihmiset ja tarjoaa heille keskusteluvälineen taiteen avulla. (Sirén 2015, 118, 123.) Tarkoituksena on esittää ja herättää kysymyksiä. Yhteisön lähtökohdista nouseva harrastustoiminta voi olla isossa roolissa sosiaalisen yhteisön rakentumisessa sekä paikallisentiteetin vahvistumisessa. Lähtökohtina toimivat yhteisön historia, tarinat ja nykyhetki. (Kinnunen ym. 2003, 36.)

Toiminnan tavoitteena on herättää elämää. Oleellista on aktiivinen osallisuus, joka parhaimmillaan kokoaa ympärilleen laajan kirjon erilaisia toimijoita yhteisön asukkaista taiteilijoihin. Antamalla ihmisille työkaluja ja voimavaroja heidän taitonsa käyttää mahdollisuuksiaan ja valtaansa kasvaa. (Kinnunen ym. 2003, 18–37.) Samalla yhteisön jäsenet ohjautuvat kohti itsenäistä toimijuutta.

3 KUN MINUSTA TULI TALO -LAULUNÄYTELMÄ

3.1 Lähtötilanne eli Lievestuore ja työväentalo Toivola

Lievestuore sijaitsee Laukaan kunnassa Keski-Suomessa. Kylä tunnetaan varmasti parhaiten siellä ennen sijainneen selluloosatehtaan ansiosta sekä sen aiheuttamien ympäristöongelmien myötä. Irwin Goodmanin Lievestuoreen Liisa-kappale kertoo myös näistä tapahtumista ja on lisännyt kylän tunnettuutta.

Lievestuore on pieni kylä. Viimeisten kymmenen vuoden aikana palveluita on vähennetty ja keskitetty kunnan keskustaan. Lukio on lakkautettu, terveystalot karsittu ja junat eivät ota enää matkustajia kyytiin Lievestuoreen asemalla. Kylän raitilla näkyy useita tyhjiä liiketiloja, kun yritykset ovat joutuneet sulkemaan ovensa. Voisi siis sanoa, että tarvetta jonkinlaiselle hengennostatukselle kylällä oli.

3.1.1 Lievestuoreen työväenyhdistys

Lievestuoreen työväenyhdistys perustettiin tammikuussa vuonna 1906. Ensimmäisessä kokouksessa yhdistyksen jäseneksi liittyi 35 ihmistä. Jäsenenä oli niin talollisia ja torppareita kuin renkiä ja muita työmiehiä. Vuoden 1913 joulukuussa pidettiin yhteinen kokous kylälle muuttaneiden rautatienrakentajien kanssa ja päätettiin rakentaa Lievestuoreelle oma työväentalo. Talon vihkijäisjuhlaa vietettiin 29.8.1915. (Kaalikoski 1996, 78–80.) Tuosta lähtien talo on toiminut yhtenä keskeisenä kokoontumispaikkana Lievestuoreella. Sen varhaisvuosina siellä järjestettiin usein tanssi-iltamia sekä esitettiin näytelmiä tiuhaan tahtiin.

Vuosi 1918 oli synkkä vuosi. Kansalaissodan alettua alkoivat myös pidätykset ja Toivolaksi vihitty työväentalo toimi vankilana sen omalle väelle aina maaliskuun alusta kesäkuun loppuun. (Kaalikoski 1996, 81.)

Nykyään työväentalo on paikka, jossa eläkeläiset kokoontuvat ja jossa loppuvuoden pimenevinä iltoina jännitetään kinkkubingon parissa. Talolla järjestetään

myös huutokauppoja ja kirpputoreja. Lisäksi taloa voi vuokrata yksityistilaisuuksia varten. Talon yläkerran huoneistot ovat asuntokäytössä.

3.2 Pohjapiirustukset eli tavoitteet

Laulunäytelmämme oli osa Talo-hanketta, johon Lievestuoreen Setlementti ry haki rahoitusta. Toteutus- ja rahoitusvastuu olivat Lievestuoreen Setlementti ry:llä, joka koordinoi hanketta. Lievestuoreen Setlementin toimintamuotoja ovat kansalaisopistotoiminta sekä varhaiskasvatus, johon kuuluu leikkikoulu sekä lasten aamu- ja iltapäivätoiminta (Suomen Setlementtiliitto 2016). Rahoitusta koskien saimme myönteisen virkamiespäätöksen maaliskuussa 2016.

Näytelmäryhmän yhteistyötahoina projektissamme toimivat Laukaan kunta/ Lievestuoreen koulu (8.–9. luokat), Lievestuoreen kansalaisopisto, Laukaan Demarit, Improvisaatioryhmä Thö Säärittävät, Vau!-teatteri sekä LYHDE-toimijat (Lievestuoreen yhdistykset yhdessä). Kaikki tahot olivat mukana toiminnassa talkoohengellä.

Hankkeen myötä meille muodostuivat seuraavat tavoitteet:

- Kerätä, tallentaa ja tuoda näkyväksi paikallista kulttuurihistoriaa laulunäytelmän ja muiden tallenteiden kautta.
- Tuoda esille arjen kulttuurisuutta ja lisätä sen kautta henkistä ja fyysistä hyvinvointia.
- Mahdollistaa kulttuuripalveluiden tuottaminen lähipalveluina.
- Eheyttää asukkaiden kyläidentiteettiä paikallisia resursseja hyödyntäen.
- Verkottaa alueen muiden kulttuurituottajien kanssa.
- Profiloitua kulttuurituottajakyläksi Keski-Suomen alueella.

Hanketavoitteiden ensimmäisessä kohdassa mainituista tallenteista tullaan tekemään materiaalipaketti. Tämä tulee pitämään sisällään esitystallenteen sekä

tallenteen valokuvista, joita olemme ottaneet esitystä varten. Valokuvat ovat näyteltyjä tilanteita muun muassa heinätöistä ja muista maatalon töistä sekä kansalaissodasta ja talvisodasta. Kuvat on muokattu tietokoneella ajan henkeen sopiviksi. Materiaalipakettiin tulee kuulumaan myös erilaisia tehtäviä, joita voi käyttää muun muassa opetustarkoitukseen tai viriketoiminnan järjestämisessä ikäihmisten palveluyksiköissä. Materiaalipaketin arvioitu valmistumisaika on kesällä 2016. Tämän lisäksi teemme esityksen lauluista omakustanteisen CD-tallenteen.

Esityksen osalta tavoitteenamme oli luoda esteettisesti näyttävä kuvaus Lievestuoreen kylän historiasta työväentalo Toivolan näkökulmasta. Tavoitteenamme oli, että jokainen halukas henkilö pääsisi mukaan, oli sitten halukkuutta lavasteiden tekoon tai näyttelemiseen tai laulamiseen.

3.3 Perustusten luominen eli käsikirjoitus

Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmä sai alkunsa siitä, kun Helena Pihlajasaari, Lievestuoreen työväentalon vastaavahenkilö, esitti toivomuksen, että Lievestuoreen työväentalo Toivolan 100-vuotista historiaa juhlitettaisiin jollakin esityksellisellä tavalla. Draamaohjaaja Sari Puttonen otti pyynnöstä kopin ja kysyi minua mukaan projektiin. Meistä muodostui työpari, joka oli vastuussa käsikirjoittamisesta ja ohjaamisesta, päävastuun ollessa Puttosella.

Meidän lisäksi niin sanottuun ydintyöryhmään eli niihin henkilöihin, jotka tätä projektia vetivät, kuuluivat projektikoordinaattori Piia Kovanen, joka vastasi lavastuksesta, puvustuksesta ja projisoinnista, sekä Minja Niiranen, joka toimi laulunopettajana.

Käsikirjoitusprosessimme alkoi niin, että tilauksen tehnyt Helena Pihlajasaari keräsi meille Keski-Suomen maakunta-arkistosta materiaalia, mm. työväenyhdistyksen vuosikymmenkertomuksia. Näistä materiaaleista kokosimme tärkeimpiä tapahtumia sekä mielenkiintoisimpia yksityiskohtia ja muodostimme näistä pohjan käsikirjoitukselle eli alustavan kohtausluettelon. Tärkeimmiksi tapahtu-

miksi nousivat mm. työväenyhdistyksen nousu- ja laskukaudet, rautatien rakentaminen, sodat sekä selluloosatehtaan tulo ja sen lakkauttaminen.

Jotta saimme osallistettua kyläläisiä myös käsikirjoitusvaiheessa, jaoimme marraskuussa 2014 erään teatterivierailun lopuksi katsojille LYHTEEN Liepeeläinen -kylälehteä. Lehteen olimme kirjoittaneet jutun koskien tulevaa näytelmää ja pyysimme ihmisiä jakamaan tietonsa Toivolan historiasta. Keväällä 2015 olimme mukana järjestämässä toritapahtumaa Lievestuoreen kylällä. Tapahtumassa keräsimme ihmisiltä tarinoita ja muistoja Lievestuoreen kylästä sekä kysyimme mitä he haluaisivat, että näytelmässä mainittaisiin tai käsiteltäisiin koskien Lievestuoreen ja työväentalon historiaa.

Kun tieto projektistamme levisi kylällä, tuli luoksemme muutamia kyläläisiä, jotka kertoivat omia muistojaan ja kokemuksiaan liittyen kylän ja Toivolan historiaan. Osa heistä toi mukanaan kirjeitä ja valokuvia, joita saimme käyttää.

Vaikka käytimme käsikirjoituksen pohjana vuosikymmenkertomuksia, kyläläisten tarinoita sekä historian kirjoista löytyneitä tietoja, kyseessä ei ollut varsinainen dokumenttiteatteriesitys. Enemmänkin se oli dokumentaarisia piirteitä omaava draamallinen katsaus kylän historiaan, jossa halusimme tuoda esille sitä samaa sisukkuutta ja sydämen paloa, jonka havaitsimme arkistomateriaalin kautta olleen kylällä myös 1900-luvulta lähtien.

Laulunäytelmäksi esityksemme muodostui, kun Sari Puttoselta alkoi syntyä sävellyksiä ja sanoituksia. Yhteensä näytelmää varten syntyi yhdeksän laulua, joista yhdestä tuli esitykseen kaksi erilaista sovitusta. Näytelmää varten sävellettyjen laulujen lisäksi käytimme muutamaa valmista laulua.

3.3.1 Tarina

Tarinan tapahtumat alkavat vuodesta 1906, jolloin pidettiin Lievestuoreen työväenyhdistyksen perustamiskokous. Tapahtumat etenevät tuosta hetkestä kronologisesti rautatieläisten saapumisesta sotien kautta selluloosatehtaan tuloon ja siitä meloja Sylvi Saimon olympiakullan myötä tähän päivään.

Tapahtumia seurataan rautatieläisen Juhon ja lievestuorelaisen Iida-Marian fiktiivisen rakkaustarinan kautta. Lisäksi mukana kulkee kylän naisia ja miehiä, jotka remontoivat taloa ja keskustelevat kylän tapahtumista. Tarinaa kuljettaa eteenpäin kertoja, Talo, joka kertoo tapahtumista omasta näkökulmastaan. Äänensä kertojalle meidän esityksiin antoi näyttelijä-taiteilija Martti Suosallo.

3.4 Raksaryhmän kokoaminen eli työryhmän kasaaminen

Aloimme koota työryhmää ympärillemme käsikirjoitusprosessin aikana. Tiesimme, että tarvitsemme paljon väkeä, sillä rooleja oli paljon ja näyttelijöiden lisäksi tarvitsimme laulajia ja soittajia.

Keväällä 2015 järjestetyssä toritapahtumassa keräsimme myös yhteystietoja niiltä, jotka olivat halukkaita olemaan mukana esityksen valmistamisessa tavalla tai toisella. Tiesimme entuudestaan ihmisiä, joita tämän kaltainen toiminta saattaisi kiinnostaa ja olimme heihin itse yhteydessä. Näiden lisäksi saimme itse paljon yhteydenottoja mukaan haluavilta. Halusimme, että kylästä kertova näytelmä olisi koko kylän juttu, joten kaikille mukaan haluaville pyrimme löytämään mieluisan roolin tai muun tehtävän.

Lopulliseksi kokoonpanoksi meille muodostui 50 ihmisen työryhmä, johon kuuluivat ydintyöryhmän lisäksi näyttelijät, Anopinkielet naiskuoro, kuoronjohtaja, muusikot, valo- ja ääniajaja, kampaaja-maskeeraaja sekä lasten avustaja. Ikähaitari työryhmämme sisällä oli 6-vuotiaasta 76-vuotiaaseen. Ryhmässämme oli sekä pitkän teatteriharrastajataustan omaavia henkilöitä kuin ensikertalaisiakin.

Näytelmä valmistettiin paikallisin voimin. Osa työryhmän jäsenistä on Lievestuoreelta kotoisin, osa käy siellä töissä ja osa asuu siellä tällä hetkellä. Poikkeuksen tähän tekee Martti Suosallo. Suosalon kytköksenä voidaan pitää sitä, että hän on viimeisten vuosien aikana käynyt Lievestuoreella esiintymässä erilaisten kokoonpanojen kanssa niin Lievestuoreen koululla kuin työväentalo Toivolassa.

Varsinaisen työryhmämme lisäksi esitystämme olivat mahdollistamassa lukuisat muut vapaaehtoiset, kuten uuninlämmittäjät, kahvion pitäjät, parkkimiehet sekä narikan hoitajat ja lipunmyyjät. Näytelmän valmistamisesta muodostui koko kylän yhteinen projekti, kun monet halusivat kantaa kortensa kekoon muun muassa tuomalla tarpeistoa talvisodasta kertovaan kohtaukseen, ompelemalla vaatteita, rakentamalla lavasteita ja olemalla kantoapuna tekniikan rakentamisessa.

3.5 Rakennusvaihe eli harjoittelukausi

Harjoittelukautemme oli tiivis. Virallisesti se käynnistyi 3.8.2015, jolloin kokoonnuimme ensimmäisen kerran yhteen näyttelijöiden ja kuoron kanssa. Bändi koontui ensimmäisen kerran kesäkuussa 2015.

Harjoittelukauden alussa jokainen taho, bändi, näyttelijät ja kuoro, harjoittelivat kukin tahoillaan. Näyttelijöiden kanssa harjoittelimme noin kolme kertaa viikossa ja yksi harjoituskerta kesti 2–4 tuntia. Harjoituspaikkana toimi pääsääntöisesti työväentalo, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, jolloin olimme Lievestuoreen kansalaisopiston tiloissa. Bändi- ja kuoroharjoitukset olivat Lievestuoreen koululla.

Kerran kuussa meillä oli koko päivän kestävät harjoitukset, johon kokoontuivat kaikki. Lähempänä esityskautta meillä oli kolmet pääharjoitukset, jolloin koko 50-henkinen työryhmä kokoontui saman katon alle.

Harjoituskaudemme päättyi 19.11.2015, jolloin meillä oli kenraaliharjoitukset, joka toimi samalla omaisten ennakkona.

3.5.1 Mainostaminen

Esitystämme mainostimme julisteilla, flyereilla sekä sosiaalisessa mediassa. Lisäksi saimme huomiota meistä tehtyjen lehtijuttujen sekä radiohaastattelun myötä. Sosiaaliseen mediaan, Facebookiin, teimme heti hankkeen ja harjoittelukauden alussa sivut, joilla kerroimme hankkeen etenemisestä. Julkaisimme

siellä kuvia ja videoklippejä muun muassa lavasteiden ja puvustuksen valmistamisesta sekä tekniikan rakentamisesta. Lisäksi meillä oli Facebookissa tapahtumasivu, jolla näkyivät esitystiedot. Sivulla myös esittelimme kaikki työryhmämme jäsenet.

Mainostimme näytelmäämme myös t-paidoilla ja koruilla. Teetimme työryhmälle t-paidat, joiden etupuolella oli Talo-hankkeeseen suunniteltu logo ja selkäpuolella näkyivät esitysajat. Koruja valmisti työryhmälle lavastuksesta ja puvustuksesta vastannut Piia Kovanen. Koruja oli avaimenperinä, korvakoruina sekä avainkaulaketjuina, ja niissäkin näkyi Talo-logo.

3.6 Harjakaiset eli esityskausi

Ensi-ilta koitti 21.11.2015. Lähetimme ensi-iltaan kutsuja muun muassa niille tahoille, jotka olivat auttaneet meitä niin käsikirjoitus- kuin harjoitteluvaiheessa, sekä päättäjille ja kulttuurialan vaikuttajille. Talo oli ensi-illassa täynnä, ja saimme kokea ikimuistoisen hetken, kun näytelmän loputtua yleisö osoitti kiitokset ja suosionosoituksen seisaaltaan.

Ensi-illan jälkeen meillä oli marraskuussa seitsemän esitystä, joista viimeisen lisäsimme kesken esityskauden suuren kysynnän vuoksi. Kysyntä ja yleisön kiinnostus esitystämme kohtaan johti myös siihen, että esityskausia muodostui lopulta kaksi. Toinen esityskausi oli tammikuussa 2016, ja se piti sisällään neljä esitystä.

Valtaisa kiinnostus esitystämme kohtaan yllätti meidät. Kyläläiset mainostivat esitystä myös muualla asuville sukulaisilleen, ja saimme katsojia paikkakunnan ulkopuoleltakin. Yhteensä meillä oli siis 12 esitystä, joista jokainen oli loppuunmyyty, eli katsojia oli noin 1600.

4 TOIMIVAN OSALLISTAMISEN RAKENNUSPALIKAT

Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmästä nousseiden kokemusten myötä olen muodostanut kahdeksan rakennuspalikkaa, jotka ovat tärkeässä osassa kohti onnistunutta osallistamista. Nämä rakennuspalikat olen valinnut koskien erityisesti esitykseen tähtäävää yhteisöteatteriprojektia. Rakennuspalikoiksi muodostuivat taustatutkimus, innostaminen, ohjaajan moniroolisuus, sitoutuminen ja sitouttaminen, vastustusten ylittäminen, eettisyys, dialogi sekä purku ja lopetus.

4.1 Taustatutkimus

Ennen varsinaista aloittamista itse yhteisön kanssa on hyvä tehdä taustatutkimusta, jonka tarkoituksena on kartoittaa yhteisössä vallitseva tilanne ja sen tarpeet ja toiveet. Taustatutkimuksen rooli korostuu etenkin silloin, kun mennään tekemään yhteisöteatteria itselle vieraaseen ympäristöön ja yhteisöön.

Yhteisöön ja ympäristöön voi perehtyä niitä käsittelevän kirjallisuuden, julkaisujen ja aineistojen avulla, joita voidaan kerätä mm. kirjastosta, lehtileikkeistä, pöytäkirjoista, kylä- ja aluehistoriasta, kartoista ja kunnallisista tilastoista (Kinunen ym. 2003, 37). Myös kyselyiden ja haastatteluiden tekeminen yhteisössä on yksi keino saada tietoa. Tällöin saa suoraa tietoa ns. kohdehenkilöiltä. Taustatutkimusta kannattaa tehdä mahdollisimman monipuolisesti, jotta saa tarpeeksi kattavan kuvan ympäristöstä ja yhteisöstä.

Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmän kohdalla oli kyseessä tilaustyö, jolle oli annettu aihe valmiiksi: työväentalon 100-vuotinen historia. Saimme kuitenkin vapauden laajentaa aihetta käsittelemään koko kylän historiaa. Minä ja työparini olemme molemmat Lievestuoreelta kotoisin, joten kylä on meille tuttu paikka. Halusimme kuitenkin tehdä taustatyötä, jotta meillä olisi varmasti oikeaa tietoa kylän historiasta ja etenkin työväentalo Toivolan monista vaiheista. Taustatutkimuksessa käytimme muun muassa meille maakunta-arkistosta kerättyä materiaalia sekä kirjallisuutta, jossa käsiteltiin Lievestuoreen kylää.

Lisäksi teimme Lievestuoreella keväällä 2015 toritapahtumassa kyselyn, jossa halusimme tietää kyläläisten mielipiteitä siitä mitä asioita ja tapahtumia pitäisi olla mukana Lievestuoretta ja työväentaloa koskevassa näytelmässä. Toivoimme myös, että ihmiset kirjottaisivat omia muistojaan kylästä, joita voisimme mahdollisesti käyttää käsikirjoituksessa. Yksi kyselyn vastauksissa esille nousut asia oli Irwin Goodmanin Lievestuoreen Liisa -kappale ja sen myös esitykseen luvan kanssa saimme.

Vaikka takana olisi useampi projekti taustatutkimuksineen, on se aina hyvä tehdä aloitettaessa uutta. Sillä kuten jokainen meistä on ihmisenä ainutlaatuinen yksilö, on myös jokainen yhteisö omanlaisensa.

4.2 Innostaminen

Yksi tärkeimmistä lähtökohdista kaikelle toiminnalle on innostuminen. Ilman innostumista ei tekeminen ole mielekäästä eikä se pidemmän päälle tuota mitään.

Innostamisen määrittelemisen ytimessä on ajatus ihmisten herkistymisen ja itsetoteutuksen prosessin elähdyttämisessä. Tarkoituksena on saada ihmiset liikkeelle ja tietoisiksi historiallisesta roolistaan niin yhteisössään, yhteiskunnassa kuin maailmassa. Innostaminen on sellaisten toimenpiteiden yhdistelmä, joilla luodaan osallistumisen prosesseja, joiden kautta ihmiset tulevat aktiivisiksi toimijoiksi omassa yhteisöissään. (Kurki 2000, 19–20.)

Innostaja toimii siis eräänlaisena mahdollistajana, jonka tehtävänä on lisätä yhteisön jäsenten toimijuutta ja kannustaa osallistumaan. Päämääränä on saada ihmiset näkemään oma arkensa ja mahdollisuudet vaikuttaa siihen. Sen avulla saadaan ihmiset näkemään niin itsessään kuin ympäristössään ja yhteisössään olevat voimavarat.

Annukka Häkämies (2008, 112–113) kirjoittaa innostamisesta ja yhteisöteatterista seuraavaa:

”Yhteisöteatteri työmuotona luo innostamiselle aivan uusia ulottuvuuksia. Työtapana teatterin kieli on jo itsessään dialogista. Osalli-

suus ja ”teatteriksi tekeminen” mahdollistaa muutokset ja kokeilut, sellaisetkin, jotka ovat mahdottomia todellisuudessa. Lisäksi toiminta on luovaa ja hauskaa yhdessä tekemistä. Ryhmän rohkeuden kasvaessa, uskaltaudutaan matkalle myös omien rajojen ylittämiseen. Itsestä löytyy näyttämöllä puolia, joita ei edes tiennyt olemassa olevaksi. Siksi draamatyöskentely ja yhteisöteatteri tuottavat tyydytyksen ja ilon tunteita.”

Se miten innostaminen tapahtuu, riippuu kohderyhmästä. Kaikille eivät sovi samanlaiset lähtökohdat ja tavat. Innostajan tuleekin olla ikään kuin tuntosarvet pystyssä ja aistia miten tulee jatkaa missäkin tilanteessa. Hyvä innostaja omaakin monia taitoja ja piirteitä. Leena Kurjen (2000, 83) mukaan innostajia voi olla luonteeltaan ja temperamentiltaan monenlaisia, mutta tärkeintä on työskentelyn pohjalla oleva perusasenne, joka säätelee innostajan ja ryhmän elävää ja alati muuttuvaa suhdetta.

Tärkeää innostamisessa on ohjaajan oma kiinnostus. Täytyy olla aidosti kiinnostunut yhteisöstä ja sen ympäristöstä, jotta pystyy työskentelemään heidän tarpeidensa ja toiveidensa eteen.

4.3 Ohjaajan moniroolisuus

Kuten Sirén (2015, 140) sanoo, on yhteisöissä työskenteleminen projektinhallintatehtävä, jossa tulee hallita oman taiteellisen käsialan lisäksi ryhmänohjaajan, tuottajan ja järjestäjän tehtäviin kuuluvia osa-alueita. Itse toimin projektin aikana käsikirjoittajan ja ohjaajan roolin lisäksi mm. siivoojana, leipurina sekä lipunmyyjänä.

On hyvä ennen projektin alkua miettiä, mihin kaikkeen itse pystyy ja kuinka paljon on valmis antamaan aikaansa. Onko joitakin osa-alueita, jotka voisi antaa muiden vastuulle? Ohjaajalla tulee olla organisointikykyä sekä luottamus siihen, että muiltakin löytyy tietoa ja taitoa. Sillä mitä enemmän ohjaajalla itsellään on työtehtäviä, sitä enemmän se syö aikaa ja energiaa itse ryhmän huomioimisesta ja ohjaamisesta.

Itselle ja työryhmälle on hyvä kehittää jonkinlainen järjestelmä, joka auttaa siinä, että tehtävät hoituvat ajallaan ja kaikki tietävät omat roolinsa ja työtehtävänsä. Tällainen voi olla esimerkiksi harjoitustilassa oleva seinäkalenteri tai Internetiin luotu tiedosto, josta näkyy jokaisen työtehtävä ja aikaraja.

Yhteisöteatterin tekijä on välittäjä, joka toteuttaa palvelutehtävänsä yksilöiden, yhteisöjen ja taiteen välillä. Keskeistä on prosessi, vuorovaikutus ja osallistujan rooli, oli sitten kyse työpajasta tai esityksen valmistamisesta. Yhteisöteatterissa ohjaajan tehtävä poikkeaa perinteisestä teatteriohjaajan roolista. (Sirén 2015, 118, 126.) Perinteisesti teatteriohjaajan työssä puhutaan minä-tilauksesta eli painotetaan ohjaajan omaa sisäistä näkemystä ja tahtoa välittää sanoma katsojille. Pedagogisessa ja erityisesti sosiaalipedagogisessa ihmistyössä ohjaajan työskentely lähtee yhteisön tarpeista ja ohjaaja on enemmänkin mahdollistaja ja opastaja, jonka tehtävänä on auttaa yhteisöä ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan teatterin keinoin. (Ventola 2007, 41.)

4.4 Sitoutuminen ja sitouttaminen

Jotta mikä tahansa projekti saadaan vietyä onnistuneesti loppuun, tarvitaan osallistujilta sitoutumista. Kuinka sitten saadaan ihmiset sitoutumaan?

Yksi askel kohti sitoutumista yhteisöllisessä tekemisessä on aiheen valinta, jonka ympärillä työskennellään. Aiheen tulee olla sellainen johon sekä yhteisöllä että ohjaajalla on tarttumapintaa. Allan Owens ja Keith Barber (1998) ovat jakaneet aiheen valinnan neljään erilaiseen lähestymistapaan. Owens ja Barber ovat kirjoittaneet tavat draamaopetuksen näkökulmasta, mutta sovellan niitä tässä työssä koskien yhteisöllistä toimintaa.

Ensimmäisessä tavassa ryhmä valitsee käsiteltävän aiheen. Etuna tässä on, että aihe on ryhmälle tärkeä, joten he luultavasti ovat motivoituneita työskentelemään sen äärellä. Tämä on myös vetäjälle luova haaste, sillä tapa pakottaa vetäjän työskentelemään uusien asioiden äärellä. Haittapuolena tavassa on, että ryhmän jäsenet voivat olla aiheesta erimieltä ja näin kiinnostus voi kadota. Toinen lähestymistapa on, että vetäjä ehdottaa aiheen ja ryhmä kehittää sitä.

Etuna on, että tapa ohjaa ryhmää ottamaan vastuuta ja heidän on nähtävä vai-
vaa. Vaarana on kuitenkin se, että vetäjä voi liian helposti luopua omasta vas-
tuustaan viedä toimintaa eteenpäin. (Owens & Barber 1998, 19–22.)

Kolmannessa tavassa vetäjä neuvottelee sisällöstä ja muodosta ryhmän kans-
sa. Näin ryhmä on motivoitunut, kun he itse ovat olleet päätöksen teossa muka-
na. Vetäjä voi rakentaa työskentelyyn erityisiä haasteita ja puuttua sen kulkuun,
milloin itse katsoo tarpeelliseksi. Työtapa antaa vetäjälle mahdollisuuden ottaa
etäisyyttä ryhmään voidakseen ohjata ja arvioida sen kehitystä. Haasteena on,
että työtapa voi olla turhauttavaa mikäli vetäjällä ja ryhmällä ei ole aiempaa ko-
kemusta. Yhteiseen ymmärrykseen pääseminen voi olla vaikeaa ja viedä aikaa.
Tämä vaihtoehto onkin hyvä sellaisen ryhmän kanssa, jolla on hyvät perusval-
miudet sekä riittävästi kokemusta. Neljäs lähestymistapa on, että vetäjä valitsee
sisällön ja muodon. Kun ryhmäläiset tietävät, että heidän odotetaan ottavan
vastuuta vetäjän valmisteleman ja suunnitteleman työvaiheen jälkeen, voidaan
olettaa, että pitkällä aikavälillä tulee tapahtumaan kehitystä. Neljännen lähesty-
mistavan haittana on se, että koska vetäjä on valinnut sisällön ja muodon, voi
ryhmä yrittää tehdä vain sitä mitä vetäjä haluaa, sen sijaan, että kehittäisivät
työskentelyä haluamaansa suuntaan. (Owens & Barber 1998, 22–23.)

Toinen askel kohti sitoutumista on vastuun antaminen. Vastuunantaminen mer-
kitsee myös luottamista toiseen henkilöön. Esimerkkinä projektistamme toimii
bändi. Aluksi bändi harjoitteli yhdessä toisen ohjaajan sekä laulunopettajan
kanssa. Kun laulut alkoivat saada muotonsa, annettiin bändille enemmän vas-
tuuta ja bändin yksi jäsen nimettiin orkesterinjohtajaksi, joka ohjasi harjoituksia.
Vastuu ja sitoutuminen näkyivät siinä, että muusikot harjoittelivat paljon myös
vapaa-aikanaan eli varsinaisten harjoitusten ulkopuolella, niin yhdessä kuin
erikseen.

Toiminnassa pitää myös olla sopivasti haastetta. Haastetta on hyvä lisätä pikku
hiljaa ikään kuin huomaamatta. Jo pelkkä lavalle meneminen saattaa joillekin
olla pelottava ajatus. Yleensä pelot kuitenkin karisevat pois, kun asioita tehdään
yksi askel kerrallaan ja saadaan onnistumisen tunteita. Ohjaajan täytyy herkis-
tyä lukemaan tilannetta. Esitystä ovat valmistamassa ihmiset, joilla ei välttämät-

tä ole aiempaa kokemusta teatterin tekemisestä. Kokemattomuus ei kuitenkaan ole este antaa heille haasteita. On vain osattava tulkita milloin voi vaatia enemmän ja milloin ei.

4.5 Vastustusten ylittäminen

Oli kyseessä millainen projekti tahansa, eteen tulee lähes aina niin pieniä kuin isompiakin esteitä. Anne Bogart (2004) käyttää näistä esteistä nimitystä vastustus kirjassaan Ohjaaja valmistautuu – seitsemän kirjoitusta taiteesta ja teatterista. Bogartin (2004, 148) mielestä kuulukin esittää kysymys miten käyttää vaikeuksia ja esteitä edesauttamaan ilmaisua eikä lannistamaan sitä.

Vastustuksia on monenlaisia. Osa tulee yhteisön ulkopuolelta ja koskevat muun muassa rahoitusta ja tiloja. Yhteisön sisäpuolelta nousevat eli yksilöiden omat vastustukset liittyvät usein motivaatioon ja ennakkoluuloihin sekä omien kykyjen vähättelyyn.

4.5.1 Ulkoiset vastustukset

Kohtasimme projektimme aikana useita erityyppisiä vastustuksia. Projektimme alkuvaiheilla, kun meille alkoi olla selvillä minkä kokoluokan esityksestä on kyse ja kun tieto tulevasta esityksestä alkoi saavuttaa ihmisiä, tuli monelta suunnalta epäileviä kommentteja. Ihmiset pohtivat, olimmeko haukanneet nyt liian ison palan purtavaksi. Itse koimme aiheen, Lievestuoreen kylän ja työväentalo Toivolan historian, niin tärkeäksi, että olimme valmiita tekemään töitä sen eteen, että projektimme onnistuisi ja että laulunäytelmästä tulisi tarinallisesti ja visuaalisesti viihdyttävä, koskettava ja näyttävä.

Olimme etuoikeutettuja saadessamme työstää ja esittää näytelmää juuri siellä mistä se kertoi. Tilana työväentalo asetti meille kuitenkin omat haasteensa. Talon sähköjen takia meidän piti tarkkaan miettiä mitkä laitteet saivat olla päällä esityksien aikana ja mitkä piti sammuttaa. Esimerkiksi väliajan kahvi piti keittää termoskannuihin jo ennen esitysten alkua.

Lisäksi itse tilat muodostivat meille haasteita. Toivolassa on näyttämö, mutta ei varsinaisia takahuonetiloja. Näyttämön vieressä on takahuone, joka toimi miesten takahuoneena, sauna oli lasten tila ja pukuhuoneessa olivat naiset. Kaksi näyttelijää käyttivät kulissien takana olevaa isoa komeroa takahuoneena. Näyttelijöiden, kuoron ja takahuoneessa olevien avustajien mahdollistaminen pieniin tiloihin vaati jokaiselta yksilöltä oman panostuksensa ja yhteiset selvät askelkuviot.

Ennen projektin varsinaista starttaamista, teimme apurahahakemuksia useammalle taholle. Yksi näistä tahoista puolsi hakemustamme ja jäimme odottamaan virkamiespäätöstä asiasta. Valitettavasti meistä riippumattomista syistä päätöksenteko venyi moneen kertaan. Rahoituksen puuttuminen työskentelyvaiheessa ei kuitenkaan ollut meille este saattaa projektiamme loppuun.

Esteiden ja vastustusten kohtaamiseen ja ylittämiseen liittyy mielestäni vahvasti hyväksyminen. Hyväksytään ne puitteet jotka sillä hetkellä on ja otetaan niistä kaikki mahdollinen irti. Ei jäädä murehtimaan sitä, mitä olisi mahdollisesti voitu tehdä toisenlaisessa tilanteessa ja toisissa puitteissa.

4.5.2 Yksilöiden omat vastustukset

Esteet ja haasteet voivat olla myös yksilökohtaisia. Monet voivat astua oman mukavuusalueensa ulkopuolelle mikä aiheuttaa vastustusta. Ajatuksena voi myös olla, ettei osaa mitään koska ei ole aiemmin tehnyt. Ihmisiä on tällöin hyvä muistuttaa siitä, että olemme yhdessä juuri oppiaksemme uusia asioita. Anne Bogart (2004, 150) on kirjoittanut vastustusten kohtaamisesta seuraavaa:

”Vastustus voimistaa ja suurentaa ponnistusta. Vastarinnan kohtaaminen, esteen uhmaaminen tai vaikeuden voittaminen vaatii aina luovuutta ja intuitiota. Ristiriidan tiimellyksessä täytyy ottaa käyttöön uusia energian ja mielikuvituksen varantoja.”

Joskus kuitenkin eteen tulee esteitä, tilanteita, jolloin on syytä pysähtyä miettimään yksilön kannalta parasta ratkaisua. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi

sairaudet tai tragediat. Toisille projektissa jatkaminen voi olla paras vaihtoehto. Näin saa ajatuksia muualle ja olla ihmisten parissa. Voi olla todella tärkeää voida jatkaa mukana, vaikka se tarkoittaisikin roolin pienentämistä tai vaihtamista. Toiset taas kaipaavat omaa rauhaa ja aikaa. On yksilökohtaista kuinka tilanteessa haluaa toimia.

Yhteenvetona voisi sanoa, että kaikkeen on mahdotonta varautua, mutta paljon riippuu asenteesta ja asioihin suhtautumisesta. Mikäli asenne on oikea, on vastustuksen kohtaamisesta väistämisen sijaan tuloksena elinvoimaa, iloa ja läpi murtoja (Bogart 2004, 149). Esteiden ylittäminen yhdessä myös lisää yhteisöllisyyttä.

4.6 Eettisyys

Eettisyys on yhteisöllisessä tekemisessä lähtökohta, jota ei voi ohittaa (Sirén 2015, 137). Seuraavassa etiikka on jaettuna kahteen osioon eli ihmisten kanssa toimimisen etiikkaan ja esityksen sisältöön liittyvään etiikkaan.

4.6.1 Ihmisten kanssa toimimisen etiikka

Yhteisöteatterin tekijöinä olemme tekemisissä sellaisten ihmisten kanssa, joilla ei välttämättä ole teatteritaustaa. Toimimme usein vahvojen tunnekokemusten käynnistäjänä ja työstäjänä ja tunteita nousee pintaa poikkeuksetta vaikka se ei olisi millään tapaa työskentelyn temaattinen lähtökohta (Sirén 2015, 137).

Meidänkin työryhmässämme oli henkilöitä hyvinkin erilaisin taustoin. Osalla oli pitkä harrastajateatteritausta ja osalle tämä oli ensimmäinen kerta olla mukana tällaisessa projektissa. Esityksessämme oli monia kohtauksia, jotka nostattivat tunteita pintaan. Erityisesti sotia käsittelevät kohtaukset aiheuttivat voimakkaita tunnereaktioita. Tunteita on hyvä avata ja niistä kannattaa keskustella. Lisäksi ohjaajan on hyvä antaa ryhmäläisille välineitä siihen, etteivät he niin sanotusti jää jumiin tunnekokemuksiinsa. Aiemman kokemuksen pohjalta koen, että esimerkiksi harjoitusten lopussa tapahtuva rentoutuminen tai musiikin kuuntelu

voivat olla hyviä keinoja siihen, että pääse irtaantumaan etenkin surua ja ahdistusta aiheuttavista tunteista. Tunteet ovat inhimillinen piirre, eikä niitä pidä pelätä, mutta ei ole tarkoituksen mukaista, että harjoituksissa heränneet tunnereaktiot alkavat vaikuttamaan negatiivisesti arkielämään.

Tilana näyttämö on maaginen paikka. Se paljastaa sinne uskaltautuvalle uusia asioita hänestä itsestään. Se paljastaa sekä yllättäviä voimavaroja että tarpeita ja pelkoja. Yhteisöteatterin tekijällä on tästä syystä oltava taiteellisten päämäärien ohella erityinen kiinnostus myös ihmisten kohtaamiseen, itseilmaisun tukemiseen ja kehittämiseen sekä keinoja tutkia asioita erilaisissa ryhmissä. (Sirén 2015, 137.)

Vaikka tekeminen tähtääkin yhteisen päämäärän saavuttamiseen, meidän tapauksessa taiteelliseen tuotokseen, ei päämäärä saa mennä yksilöiden hyvinvoinnin edelle. Tällä tarkoitan sitä, että on edettävä ryhmän jäsenten tahtiin. Yhteisöteatterin tekijän on oltava tuntosarvet pystyssä niin yksilöiden kuin koko ryhmän, yhteisön, suhteen. Milloin on sopiva hetki ottaa seuraava askel ja milloin on syytä hetkeksi pysähtyä ja hengähtää?

Ohjaajan täytyy yhteisölähtöisessä tekemisessä selkeästi erottaa oma ammattirooli henkilökohtaisista tunteista ja tarpeista, sillä työskentely esimerkiksi vammaisten tai vankien kanssa voi helposti nostaa pintaan myös omia tunteita (Sirén 2015, 138). Lisäksi täytyy tiedostaa oman ammattitaitonsa rajat. Me voimme kuunnella ja auttaa ihmisiä käsittelemään kysymyksiään teatterin keinoin, mutta se ei tee meistä terapeutteja vaan siihen tarpeeseen vastaavat muut ammattilaiset.

4.6.2 Esityksen sisältöön liittyvä etiikka

Yhteisöteatterissa tärkeä eettinen huomio liittyy esityksellisiin muotoihin, kun yhteisö tuodaan yleisön eteen omien tarinoidensa äärellä (Sirén 2015, 139). Esityksissä käytetään usein joko lavalla tai yleisössä olevien henkilöiden tarinoita ja nämä tarinat voivat olla hyvinkin henkilökohtaisia.

Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmään antoivat muutamat kyläläiset omia lapsuus- ja nuoruusmuistojaan sekä sota-ajoilta säilyneitä kirjeitä meidän käyttöön. Tärkeää tällaisissa tilanteissa on kertoa selvästi, miten tarinoita tullaan käyttämään ja dramatisoimaan. On myös hyvä korostaa, että kaikkia tarinoita ei välttämättä voida sisällyttää esitykseen, mikäli tämä on jo tiedossa.

Käsikirjoituksen alkuvaiheilla pohdimme asiakirjoista löytyneiden nimien käyttöä. Mietimme voimmeko käyttää oikeita nimiä, vaikka emme ole tekemässä varsinaisesti dokumentaarista näytelmää. Lopulta tulimme siihen tulokseen, että oikeiden nimien käyttö on oikea ratkaisu. Käsiohjelmaan kirjoitimme esityksen lukuohjeeksi asiasta seuraavasti:

”Olemme halunneet käyttää käsikirjoituksessa osin niitä henkilöiden nimiä, joita asiakirjoista löytyi, kunnianosoituksena niille ihmisille, jotka ovat olleet Taloa ja Lievestuoretta rakentamassa. Nämä nimet ja näytelmän tapahtumat eivät kuitenkaan välttämättä kytkeydy toisiinsa, yhtäläisyyksiä tosin löytyy.”

4.7 Dialogi

Ihmisten välinen vuorovaikutus on tärkeä lähtökohta yhteisölliselle tekemiselle. Onnistuneen dialogin saavuttaminen vaatii luottamusta, antautumista ja yhteistä päämäärää (Varto 2007, 62). Dialogisuus toteutuu kahden tasavertaisen ihmisen kohtaamisessa, jossa kumpikin kuuntelee ja kunnioittaa toista, mielipideeroista huolimatta (Ventola 2007, 37). Molemmilla osapuolilla on siis velvollisuus ja mahdollisuus sekä kuunnella että puhua. Pieta Koskenniemi (2007, 66) käsittää dialogin tilaksi, jossa ihminen tekee itseään näkyväksi jollekin toiselle ja yrittää puolestaan itse nähdä toisen. Koskenniemi verrannollistaa näkemisen ymmärtämiseen. Koen, että tällaisen tilanteen rakentuminen vaatii aikaa ja tilaa. Yksi keino auttaa dialogisen tilan syntymistä on tehdä draamasopimus.

Draamasopimuksella vetäjä ja ryhmä sopivat yhteisistä pelisäännöistä eli ajankäytöstä, työtavoista, muodoista ja rakenteista sekä kommunikoinnista. Sopimuksen on tarkoitus ohjata aktiivisuuteen, avoimeen pohtimiseen sekä kokei-

lemiseen. Sopimus kertoo mikä on sallittua ja mikä ei eli se antaa rajat, joiden sisällä on turvallista kokeilla ja toimia. Sopimus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. (Heikkinen 2005, 186–189.) Kirjallinen sopimus kannattaa tehdä etenkin silloin, kun ryhmässä on paljon henkilöitä, joille projekti on ensimmäinen laatuun. Näin ongelmatilanteissa voidaan konkreettisesti palata sopimuksen ja sääntöjen ääreen.

Yhteisön sisällä olevat tiedot ja taidot, niin hiljainen tieto kuin näkyvämpikin erityisosaaminen, voivat tulla esiin vain avoimessa dialogissa eli ihmiset omine tarpeineen ja toiveineen sekä näkemyksineen saavat vastavuoroisesti tulla kuulluiksi ja nähdyiksi (Kinnunen ym. 2003, 61).

Itse koen hyvänä käytäntönä sen, että harjoitusten alussa ja lopussa koko ryhmä kokoontuu yhteen. Alussa käydään läpi mitä sillä kertaa on tarkoitus tehdä ja harjoitusten lopuksi voidaan keskustella ajatuksista mitä on herännyt. Tällaisten hetkien järjestäminen isossa harrastajaryhmässä voi olla haastavaa. Vaikka aikatauluja kuinka yrittäisi saada sopimaan kaikille, on jokaisella kuitenkin oma henkilökohtainen elämä johon kuuluvat työelämä, perhe ja muut yksityiset menot ja harrastukset ja väkisinkin välillä tulee päällekkäisyyksiä.

Ydintöryhmän sisäiselle vuorovaikutukselle järjestimme aikaa ja tilaa palaverien muodossa. Pidimme palavereita, joiden tarkoituksena oli käydä läpi missä vaiheessa olemme menossa ja mikä on seuraava askel. Palaverit toimivat alustana sille, että kaikki tapaavat toisensa kasvatusten ja kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus tuoda julki asioita, jotka kokevat itselle merkityksellisiksi. Valitettavasti emme voineet aikataulujen päällekkäisyyksien takia pitää palavereita projektin loppuun asti.

4.8 Purku ja lopetus

Yhtä tärkeää kuin esityksen valmistaminen yhdessä on myös sen ja koko projektin purkaminen yhdessä. Purkamisella tarkoitan tässä sekä konkreettista lavasteiden ja tekniikan purkamista sekä siivoamista että henkisellä tasolla tapahtuvaa asioiden käsittelemistä.

Yhteisöteatteriprosessit synnyttävät ihmisissä monenlaisia tunnereaktioita ja ihmiset voivat löytää itsestään sellaisia puolia, joita eivät tieneet olevan olemassa. Tällaisten asioiden käsittelemiselle on hyvä antaa aikaa ja tilaa projektin edetessä, mutta etenkin sen lopussa.

Harjoittelemisesta ja työryhmästä muodostuu helposti iso osa arkea. Projektin päätyminen tuo pintaan surun tunteita ja myös näihin tunteisiin on ohjaajan hyvä varautua etukäteen. Projektin päättymisestä on hyvä aloittaa puhumaan työryhmän kanssa hyvissä ajoin. Näin annetaan aikaa sisäistää ja tiedostaa asia sekä sen myötä tapahtuvat muutokset arjessa.

Kun viimeinen näytös oli ohi, sovimme työryhmän kanssa muutaman päivän, jolloin siivosimme työväentalon. Jokainen huolehti omien vaatteiden ja muun rekvisiitan pakkaamisesta. Itse koin tärkeäksi kokemukseksi nähdä kuinka työväentalo muuttui taas entiselleen. Pala palalta rakensimme työväentalosta oman paikkamme ja pala palalta purimme sen takaisin siihen tilaan missä se oli ennen meitä.

Siivouspäivien lisäksi työryhmällämme oli kaksi niin sanottua leffailtaa, jolloin he pääsivät katsomaan esityksen valkokankaalta. Meille jäi myös työryhmän oma suljettu Facebook-ryhmä käyttöön. Sen kautta voimme hoitaa käytännön asioita sekä ihmiset voivat jakaa kuulumisiaan.

4.8.1 Palautteen kerääminen

Palautteen kerääminen on yksi projektin loppuun viemisen vaiheista. Palautetta voi kerätä kirjallisesti tai suullisesti, juuri sille yhteisölle luontevimmalla tavalla. Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa sitä, onko asetettuihin tavoitteisiin päästy ja millainen kokemus on yhteisölle ollut.

Palautteen kerääminen on tärkeää myös mahdollisen rahoituksen kannalta. Palautteella näytetään mitä vaikutuksia projektilla on ollut yhteisöön ja sen jäseniin ja näin näytetään rahoittavalle taholle, että rahoitus on mennyt ns. oikeaan osoitteeseen.

5 LOPUKSI

Talo-hankkeessa tavoitteenamme oli lisätä tietoutta ja ymmärrystä kylän historiasta ja sen myötä eheyttää ja voimaannuttaa kylän yhteistä kulttuuri-identiteettiä. Esityksenä näytelmä oli suunnattu niin Lievestuoreen nykyisille kuin entisille asukkaille sekä täysin ulkopaikkakuntalaisille. Kun minusta tuli Talon -laulunäytelmä oli ainutlaatuinen ihmisiä ja sukupolvia yhdistävä projekti Lievestuoreen kylällä. Eri-ikäisistä koostuva työryhmä sekä useat muut vapaaehtoiset antoivat aikansa ja tieto-taitonsa, jotta saimme aikaan paljon kehitetyn esityksen. Kaikki kohtasivat toisensa tasavertaisina, taustoista ja mielipide-eroista huolimatta. Tittelit oli heitetty pois.

Olen itse kotoisin Lievestuoreelta ja voin sen ylpeänä kertoa. Kaikki eivät voi sanoa samaa. Tiedän, että on ihmisiä jotka eivät halua mainita Lievestuoretta vaan sanovat mieluummin olevansa kotoisin Keski-Suomesta tai Jyväskylän seudulta. Osa heistä kuitenkin tuli kertomaan nähtyään esityksen, että nyt voivat kertoa suoraan asuvansa Lievestuoreella tai olevansa sieltä kotoisin. Näytelmän kautta he ymmärsivät kylän historiaa paremmin, näkivät mistä kaikesta se on selvinnyt ja mitä kaikkea se on saavuttanut. Tietoisuus omista juurista lisääntyi. Tällaisten projektien myötä voidaan siis vaikuttaa ihmisten suhtautumiseen. Tiedän myös, että ainakin yksi katsoja on esityksemme ansiosta halunnut kertoa jälkipolvelle sellaisia tarinoita, joista ei ole aiemmin halunnut puhua. Esitykset voivat myös auttaa yksittäisiä katsojia käsittelemään asioita.

Tässä työssä olen pohtinut, kuinka päästä kohti toimivaa osallistamista. Pohjana ovat olleet omat kokemukset ja havainnot. Pyrin muodostamaan toimivan osallistamisen rakennuspalikat huomioiden prosessin mahdollisimman laajalaisesti. Tämän työni kautta hahmotan paremmin yhteisöteatterin tekemiseen liittyvät haasteet ja mahdollisuudet. Yhteisöteatteri ei ole ”pikku puuhastelua”, jota voi tehdä ns. kaiken muun työn ohella. Se vaatii tekijältään moninaista osaamista ja monien asioiden huomioon ottamista. Siinä ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Heille pitää pystyä antamaan sekä aikaa että välineitä työstää käsiteltävää aihetta.

Sekä Kun minusta tuli Talo -laulunäytelmä että siitä seurannut kirjallinen opin-
näytetyö ovat vahvistaneet omaa teatteri-ilmaisun ohjaajan ammatti-
identiteettiäni. Samalla hahmotan paremmin paikkaani teatterikentällä. Yhteisö-
teatterin tekijänä pääsen hyödyntämään laajasti opinnoissani hankkimiani taito-
ja. Yhteisöteatterin tekemisessä yhdistyy projektin luonteesta riippuen ryhmän-
ohjaaminen, taiteellinen ohjaaminen, käsikirjoittaminen sekä esityksen valmis-
tamiseen liittyvät tuotannolliset tehtävät. Nyt myös tiedostan paremmin, että
yhteisöteatterikin voi ja saa olla taidetta. Ohjaajan oma käden jälki saa näkyä,
vaikka toiminnan lähtökohtana olisikin yhteisöllinen toiminta.

LÄHTEET

Bogart, Anne. 2004. Ohjaaja valmistautuu. Seitsemän kirjoitusta taiteesta ja teatterista. Kääntäjä Anette Arlander. Helsinki: Like.

Heikkinen, Hannu. 2005. Draamakasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Häkämies, Annukka. 2008. Maan vaalijoiden tarinoita – yhteisöteatteria maanviljelijöiden tarpeisiin. Teoksessa Korhonen, Pekka & Airaksinen, Raija (toim.). 2008. Hyvä hankaus – teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Helsinki: Draamatyö. Teatteri-korkeakoulun julkaisusarja nro 38.

Kaalikoski, Veikko. 1996. Valoja Lievestuoreen rannoilla. Lievestuore: Lievestuoreen Settlementti ry.

Kinnunen, Pekka, Penttilä, Liisa, Rantala, Jaakko, Salonen, Kauko & Tervo, Timo. 2003. Innostuskirja. Nyt. Sosiokulttuurisen toiminnan polunpäitä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Koskeniemi, Pieta. 2007. Osallistava teatteri. Devising ja muita merkillisyyksiä. Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Kurki, Leena. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Owens, Allan & Barber, Keith. 1998. Draama toimii. Kääntäjät Jean-Paul Kaijanen & Pekka Korhonen. Helsinki: JB-kustannus.

Rinta-Panttila, Kirsti. 2007. Kokemus arvokkuudesta. Teoksessa Bardy, Marjatta, Haapalainen, Riikka, Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka (toim.). 2007. Taide keskellä elämää. Helsinki: Like.

Sirén, Kati. 2015. Teatteri-ilmaisun ohjaajan puheenvuoro. Teoksessa Lavaste, Saana, Rautavuoma, Saara & Sirén, Kati. 2015. Avoin näyttämö – käsikirja teatterin uudistajille. Teatteri 2.0:n julkaisu.

Suomen Settlementiliitto 2016. Lievestuoreen Settlementti, Lievestuore. Viitattu 6.5.2016. <http://www.settlementti.fi/settlementit/lievestuoreen-settlementti-lieves/>

Varto, Juha. 2007. Dialogi. Teoksessa Bardy, Marjatta, Haapalainen, Riikka, Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka (toim.). 2007. Taide keskellä elämää. Helsinki: Like.

Ventola, Marjo-Riitta. 2007. Taide keskelle elämää. Teoksessa Ventola, Marjo-Riitta & Renlund, Micke (toim.). 2007. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. 2. painos. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Ventola, Marjo-Riitta. 2007. Yhteisödraaman ja -teatterin tunnuspiirteitä. Teoksessa Ventola, Marjo-Riitta & Renlund, Micke (toim.). 2007. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. 2. painos. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.